

Instytut Pamięci Narodowej - Kraków

<https://krakow.ipn.gov.pl/pl4/edukacja/przystanek-historia/94509,Pierwszy-zjazd-niezaleznych-studentow-odbyl-si-e-w-Krakowie.html>
19.04.2024, 15:51

Pierwszy zjazd niezależnych studentów odbył się w Krakowie

Od 3 do 6 kwietnia 1981 r., w gmachu ówczesnej Wyższej Szkoły Pedagogicznej obradował I Zjazd Niezależnego Zrzeszenia Studentów - pierwszej i największej niezależnej organizacji studenckiej w Polsce po 1945 r.

Od wydarzeń z października 1956 r. młodzież akademicka, obok robotników, była jednym z najbardziej niepokornych środowisk, otwarcie występujących przeciw komunistycznej władzy. Brutalna pacyfikacja studenckich protestów w marcu 1968 r. nie zlikwidowała ruchu studenckiej kontestacji. Wraz z protestami w czerwcu 1976 r. i powołaniem Komitetu Obrony Robotników młodzież na nowo włączyła się w nurt dopominający się zmian. Po zabójstwie Stanisława Pyjasa w maju 1977 r. powołano do życia Studencki Komitet Solidarności, a po podpisaniu Porozumień Sierpniowych jawnie i coraz głośniej podnoszono postulat stworzenia niezależnej ogólnopolskiej organizacji akademickiej, która przełamałaby monopol Socjalistycznego Związku Studentów Polskich.

Student Janusz Kurtyka, przyszły prezes IPN, podczas strajku zimą 1981 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim, jeden z założycieli NZS na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UJ

Walka o niezależną organizację nie była jednak łatwa. Władze odmawiały rejestracji. Dopiero w wyniku fali strajków okupacyjnych zimą 1981 r., 17 lutego nastąpiła rejestracja Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Odtąd stało się ono legalną, niezależną, organizacją akademicką o zasięgu ogólnokrajowym.

Krakowski zjazd zrzeszenie był pierwszym tak dużym forum niezależnych uczelnianych działaczy. Uczestniczyło w nim 264 delegatów reprezentujących 77 ośrodków akademickich. Dokonano wyboru władz. Powołano Krajową Komisję Koordynacyjną NZS, prezydium oraz przewodniczącego zrzeszenia, którym został krakowski student socjologii Jarosław Guzy. Jednak oprócz tych ważnych dla funkcjonowania organizacji działań, zjazd był przede wszystkim form wymiany opinii. Studencki pracowali w komisjach

tematycznych, próbując sformułować program zmian w szkolnictwie wyższym.

Na zjeździe doszło do kluczowego programowego sporu pomiędzy reprezentantami środowisk krakowskiego i warszawskiego. Pierwsi opowiadali się za działaniem na gruncie politycznym, drudzy chcieli bardziej koncentrować się na obszarze społecznym.

Ostatecznie sporu nie rozstrzygnięto, ale mimo różnic obie frakcje widziały konieczności utrzymania jednolitej organizacji studenckiej.

Zresztą mimo sporu na poziomie ogólnym, zgadzano się w wielu konkretnych postulatach, a na zjeździe podjęto szereg uchwał wykraczających poza postulaty czysto akademickie. Domagano się uchwalenie nowej ustawy o szkolnictwie wyższym, dymisji ministra szkolnictwa wyższego, ale także zniesienia cenzury, poszanowania praworządności czy wypuszczenia więźniów politycznych.

Jasno również określono ramy politycznej strategii. Uznano konieczności bliskiej współpracy z NSZZ „Solidarności” oraz z innymi niezależnymi organizacjami, odrzucano możliwości szerszego współdziałania z SZSP jako organizacji o celach sprzecznych, z tymi, które stawiał sobie NZZ.

Zjazd zakończył się 6 kwietnia nad ranem. Był ważnym etapem w okresie jawnej działalności zrzeszenia, trwającym do 13 grudnia 1981 r. Wprowadzenie stanu wojennego zahamowało rozwój masowego niezależnego ruchu studenckiego, który odradzał się w już w warunkach konspiracji. Tak jak czas stanu wojennego był czasem walki, tak zjazd symbolizował czas pracy i obywatelskiego zaangażowania na rzecz reform.

Tekst Maciej Zakrzewski